

De erfenis

In deze rubriek laten de deskundigen zien hoe ze in bepaalde praktijksituaties adviseren.

Deze maand: financieel planner **Iris Brik**.

DE CASUS

Leo (76) en Ann (72) zijn met elkaar in gemeenschap van goederen gehuwd. Zij hebben één zoon, Tom (36). Tom is zelfstandig consultant, verdient daar aardig mee en heeft inmiddels € 50.000 gespaard. Leo en Ann hebben een eigen woning van € 400.000 en een effectenrekening van € 200.000 met een rendement van gemiddeld 8% per jaar. Ze hebben geen testament laten opmaken. Leo weet dat het slim is om geld aan je kind te schenken, omdat je daar erfbelasting mee bespaart. Leo wil echter de beschikking over zijn geld houden.

ANALYSE

Er wordt wel gedacht dat 'estate planning' voor de werkelijk rijken is. Maar als je bedenkt dat het gros van de Nederlanders een eigen woning bezit, relaties steeds complexer zijn (ongetrouwd en kinderen, samengestelde gezinnen) en nalatenschappen steeds internationaler worden — al was het maar door de vele buitenlandse vakantiewoningen in het bezit van in Nederland woonachtige belastingbetalers —, is een goede estate planning voor steeds meer doelgroepen van belang.

Neem Leo uit ons voorbeeld. Net als veel mensen schenkt hij liever niet 'met de warme hand', omdat hij dan de beschikking over zijn vermogen kwijt raakt. Wat Leo zich echter niet realiseerde, is dat het mogelijk is aanzienlijk bedragen aan erfbelasting te besparen zonder ook maar één euro te schenken. Ook dat is estate planning.

Stel dat Leo overlijdt zonder dat er een testament is opgemaakt. Zijn vrouw en zoon erven dan volgens het wettelijk erfrecht: ieder de helft van de nalatenschap. Aangezien Leo en Ann in gemeenschap van goederen zijn gehuwd, bestaat de totale nalatenschap uit Leo's deel van de huwelijksgemeenschap, zijnde (50% x 600.000 =) 300.000 euro. Van de nalatenschap erven Ann en Tom beiden het overbekende 'kindsdeel', in dit geval dus ieder de helft ofwel 150.000 euro.

De wet bepaalt dat alle goederen uit de nalatenschap aan de langstlevende worden toebe-

deeld om te bewerkstelligen dat deze optimaal verzorgd achterblijft. Ann kan dus financieel op dezelfde voet doorleven als vóór Leo's overlijden. In plaats van geld krijgt Tom een vordering op zijn moeder ter grootte van zijn erfdeel, minus de door Ann voorgeschoten erfbelasting. De vordering is pas opeisbaar na het overlijden van Ann.

Ter compensatie van inflatie moet Ann in principe rente vergoeden over Tom's vordering, als de wettelijk rente hoger is dan 6 procent. Momenteel bedraagt de wettelijke rente 3 procent, en is er geen renteverplichting. Als er minder dan 6 procent aan samengestelde rente wordt vergoed, is fiscaal gezien automatisch sprake van een vruchtgebruikssituatie. De waarde van dit vruchtgebruik wordt bepaald door een leeftijdsafhankelijke factor te vermenvuldigen met 6 procent van de vordering. Als Ann 0 procent betaalt, bedraagt de waarde van het vruchtgebruik (42% x 150.000 =) 63.000 euro. Ze moet nu in principe over (150.000 + 63.000 =) 213.000 euro erfbelasting betalen, maar omdat ze binnen de erfbelasting als echtgenote een vrijstelling heeft van zes ton, hoeft ze niets te betalen. Dat is gunstig voor Tom, want zijn erfdeel wordt verminderd met de waarde van het vruchtgebruik, zodat er nog maar (150.000 - 63.000 =) 87.000 euro resteert. Als we daarvan nog de vrijstelling (19.114 euro) afhalen, bedraagt Tom's te belasten erfenis nog maar (87.000 -

19.114 =) 67.886 euro. Daarover wordt 6.788 euro erfbelasting geheven.

Als Ann op 85-jarige leeftijd overlijdt en louter van haar AOW en rendement op haar vermogen heeft geleefd, heeft ze niet ingeteerd. Haar vermogen bedraagt dan (600.000 - 6.788 =) 593.212 euro. Hierop rust een claim van Tom van (150.000 - 6.788 =) 143.212 euro. Er moet dus erfbelasting worden betaald over (450.000 - 19.114 =) 430.886 euro. In totaal kost deze manier van erven (6.788 + 74.305 =) 81.093 euro.

Voordeliger erven

Het erven kan een stuk voordeliger. Een eerste besparing (van ruim 20 procent!) is mogelijk door bij testament de erfdeelen aan te passen en zo te voorkomen dat er twee keer bedragen worden geërfd. Tom erft dan direct (één keer erfbelasting). Er moet dan bij het eerste overlijden in eerste instantie méér erfbelasting worden betaald, maar dat wordt bij het tweede overlijden goed gemaakt.

Het kan nóg voordeliger. Na Leo's overlijden betaalt Ann de erfbelasting over Tom's deel (43.705 euro), over wat ze Tom schuldig is betaalt Ann geen 0 procent maar een samengestelde rente van 6 procent. Door de oprenting zal Tom's claim na Ann's overlijden 540.260 euro bedragen. Dan valt er per saldo niets meer te erven en is er geen erfbelasting meer verschuldigd. Het totaal te betalen bedrag aan erfbelasting daalt hierdoor met bijna de helft, terwijl Leo vóór zijn overlijden niets hoeft te schenken. Ook hier geldt, dat de totale besparing bij het eerste en tweede overlijden in eerste instantie tot een hoger bedrag aan erfbelasting leidt.

Stel nu dat Leo en Ann al hun contanten hebben opgemaakt als Leo overlijdt en Ann niet in staat is de erfbelasting bij het eerste overlijden te voldoen? Sinds dit jaar hoeft Ann

dan haar woning niet meer te verkopen, maar kan ze de fiscus maximaal 10 jaar uitstel vragen. Over het bedrag waarvoor uitstel is verleend, is 2,5 procent heffingsrente verschuldigd. Tom kan ook aanbieden de erfbelasting te betalen, want de besparing is voor hem voordelig.

Opvullegaat

Een andere optie is het opnemen van een zogenaamd 'opvullegaat' in het testament. Met het opvullegaat kan Ann tot het bedrag van haar vrijstelling (zes ton) goederen uit de nalatenschap krijgen en benut ze haar vrijstelling optimaal. Dat leidt automatisch tot een grotere heffing als zij overlijdt, maar de erfbelasting bij het eerste overlijden is nihil. Een opvullegaat wordt daarom in de praktijk doorgaans gecombineerd met een schenkingsplan in contanten of een schenkingsplan op papier na het eerste overlijden, zodat er bij het overlijden van de langstlevende door de erfgena(a)m(en) zo min mogelijk erfbelasting hoeft te worden betaald. Die schenkingen kunnen op papier plaatsvinden, via de notaris. In dat geval is de vordering pas opeisbaar bij overlijden van de langstlevende en behoudt deze tijdens het leven de beschikking over het vermogen. Over de op papier geschonken bedragen moet jaarlijks 6 procent rente worden betaald, wat extra (belastingvrije!) vermogensoverheveling tot gevolg heeft.

Schenkingen in contanten kunnen 'onder bewind' en/of 'herroepelijk' worden gedaan, waardoor de langstlevende de controle over de geschonken bedragen behoudt en de schenkingen kunnen worden teruggedraaid. Ook een papieren schenking kan herroepelijk worden gedaan.

TIP

Een opvullegaat biedt meer flexibiliteit dan de zogenaamde 'tweetrapsmaking' (enige tijd geleden gepromoot in het tv-programma Radar). Een tweetrapsmaking legt de erfgenamen bij voorbaat vast, bij een opvullegaat blijft voor de belastingbespa-

ring de keuze bestaan voor het eerste of het tweede overlijden.

ADVIES

Goede estate planning voorkomt dat er te veel erfbelasting wordt betaald. Het blijft uiteraard lastig van tevoren te bepalen of de grootste besparing van erfbelasting bij het eerste of bij het tweede overlijden valt te bereiken. Dat hangt mede af van de omvang van de nalatenschap en wie erfgenaam is/zijn. Ook de leeftijd van de langstlevende speelt daarbij een rol. Om die reden wordt in de praktijk steeds vaker voor een flexibel keuzetestament gekozen, dat uitgaat van 1 procent erfdeel voor de langstlevende en 99 procent voor de kinderen als de besparing bij het tweede overlijden moet vallen. Door in het testament een opvullegaat en flexibele rentebepalingen op te nemen, heeft de langstlevende de keuze uit meerdere instrumenten om op het moment van overlijden de besparing bij het eerste of tweede overlijden te optimaliseren. Of het hoofd van de langstlevende op zo'n moment daar naar staat is een tweede. De estate planner (soms de notaris) kan door middel van fiscale berekeningen de erfgenamen bij deze keuze ondersteunen. Daarvoor is tijd: de definitieve keuze met betrekking tot vraag of wel of geen rente moet worden gevraagd en zo ja, hoeveel, moet binnen 8 maanden na het overlijden van Leo te worden gemaakt. De nalatenschap moet wel binnen 3 maanden na zijn overlijden worden verdeeld. Zolang sprake is van een wettelijke verdeling, worden de vordering van Tom op Ann en de schuld van Ann aan Tom 'gedefiscaliseerd', dat wil zeggen dat bij Ann het gehele vermogen in box 3 valt en de eigen woning in box 1. Aangezien zowel in de situatie zonder testament als in de situatie met keuzetestament uitgegaan wordt van de wettelijke verdeling, is van defiscalisering sprake. Als gekozen zou zijn voor het vruchtgebruik, zou dat anders liggen, maar de wetgever is van plan om dat recht te trekken en ook vruchtgebruik onder de defiscalisering te brengen.

TIPS EN TRUCS

- **pas erfdelen aan**
zo bespaart u erfbelasting
- **maak flexibele rentebepalingen**
op die manier kunt u spelen met de waarde van het vruchtgebruik voor de langstlevende en de rente op de overbedelingsschuld voor het kind
- **zorg voor een opvullegaat...**
hiermee kan de langstlevende de vrijstelling maximaal benutten
- **...of een afvullegaat**
hiermee kunnen de langstlevende en de kinderen de vrijstellingen en de eerste schijf voor de erfbelasting optimaal benutten
- **denk aan een uitsluitingsclausule**
het voorkomt dat vermogen bij echtscheiding en/of overlijden bij de schoonfamilie terecht komt (ook wel de 'anti-schoonzoon-' of 'anti-schoondochter-clausule' genoemd); de uitsluitingsclausule is niet keihard: als het kind bij testament de partner als erfgenaam opneemt, kan deze alsnog het uitgesloten vermogen erven
- **overweeg een tweetrapsmaking**
om de opvolgend begunstigde van de erfgenamen op voorhand te kunnen bepalen of ervoor te zorgen dat bij overlijden van het kind zonder partner en/of afstammeling vermogen tegen het gunstiger ouder-kind-tarief naar broers/zussen vererft
- **tot slot**
regel ook per testament de **voogdij** (voor de kinderen) en de **executeur** (voor de afwikkeling van de nalatenschap)

Iris Brik FFP is estate planner en directeur van Fine Tuning Personal Finance te Rotterdam (www.finetuning.nl)